DOĞAL SİHİRLİ KARELERİN ÖZELLİKLERİ

Asker-Ali Abiyev, Azer Abiyev

Özet-**İlk defa sihirli karelerin doğal algoritması bulunmuştur. Bu yeni yöntem sonsuza kadar istenilen dereceden ve istenilen sayılardan (rasyonel, irrasyonel, karmaşık vb.) sihirli kareler oluşturma imkanı sağlamaktadır. Böyle doğal sihirli karelerin önemli özellikleri incelenmiştir.**

Anahtaar Kelimeler:

Abstract-The natural algorithm of magic squares have been established. With this new method, it is possible to form magic squares at any order using any sort of numbers including rational, irrational, complex etc. In this study, the important properties of magic squares have been revealed.

Keywords:

I. GİRİŞ

Sihirli kareler 2000 yıldır aydınların kafasını meşgul etmiştir. Son 250 yılda matematikçiler sihirli karenin ciddi bir matematiksel problem olduğunu ortaya koymuşlardır. Ünlü matematikçilerin uğraşmasına rağmen bu problem 1996'ya kadar çözülememiştir. 03.03.1996 yılında sihirli karelerin doğal algoritması tarafımızdan bulundu. Bu yeni yöntem en basit ve en genel bir algoritma olduğundan dolayı, bu algoritma ile yazılan sihirli karelere doğal sihirli kare ismini verdik.

A.Abiyev,A.Abiyev;Azerbaycan Bilimler Akademisi Radyasyon Araştırma Merkezi

Herhangi bir kareyi eşit aralıklarla n–1 sayıda yatay ve düşey doğrular yardımıyla n^2 tane hanelere bölelim. Böyle bir kareye n. dereceden kare diyeceğiz.

n. dereceden sihirli karenin tanımı:

$\{1, 2, 3, ..., n^2 - 1, n^2\}$ sayılar kümesinin elemanlarını n x n kareye öyle yazalım ki, istenen sütun, satır veya köşegenlerdeki n tane sayının toplamı aynı sabit bir sayıya eşit olsun. Bu sayıya sihirli sayı diyeceğiz. Bu sayının formülünü bulalım.

Sihrili karenin tanımına göre tüm hanelerdeki sayıların toplamı nS'e, diğer yandan ise $1+2+3+...+(n^2-1)+n^2$'ye eşit olacak, yani

$$nS = 1+2+3+...+(n^2-1)+n^2 = \frac{1+n^2}{2}n^2$$ 've eşittir.

Buradan

$$S = \frac{n^2+1}{2}n$$ bulunur.

Kareler derecesine göre çiftli ve tekli kareler olarak isimlendirilir. Çift dereceden kareler ise 2 türlüdür; derecesi ikiye bölündüğünde çift sayı oluşturan kare, çiftli-çift kare ve derecesi ikiye bölündüğünde tek sayı oluşturan kare ise tekli-çift kare olarak isimlendireceğiz.

4,8,12,16,20, ... ,4k çiftli-çift sayılar

2,6,10,14, ... ,2(2k–1) tekli-çift sayılar

3,5,7,9, ... ,2k+1 tek sayılar

$k \in N^+$

II. DOĞAL SİHİRLİ KARELERİN ALGORİTMALARI

Bu algoritmayı açıklamak için 3 soruyu yanıtlamak gerekir: Ne, Nereye, Nasıl yazılmalıdır?

Doğal sihirli kare oluşturmak için;

$\{1,2,3, ..., n^2\}$ kümesinin sayıları n/2 gruba ayrılır (tek dereceden kare için (n+1)/2). Her grup ise 4 çeşit aritmetik dizi içerir. Her dizinin son terimi bir sonraki dizinin ilk terimi olur. Her 4. dizinin son terimi 1.dizinin 1. terimiyle aynıdır. Bu ifade tüm grupların dizileri için geçerlidir. İlk grubun dizi uzunluğu n, ikinci grubun dizi uzunluğu n–2, genel olarak k. grubun dizi uzunluğu n–2(k–1)'dir.($k \in \{1,2,..., n/2\}$) Böylece son grubun, yani n/2. grubun dizi uzunluğu 2 olur. n. dereceden kare için 1. grubun 4 dizisini oluşturalım:

α_1 – 1, 2, 3, ... , (n–1), n (1'er artar)

β_1 – n, 2n, 3n, ..., (n–1)n, n^2 (n'er artar)

γ_1 – n^2, (n^2-1), (n^2-2), ... , $[n^2-(n-1)]$ (1'er azalır)

δ_1 – $[n^2-(n-1)]$, $[n^2-(n-1)-n]$, ... ,

$[n^2-(n-1)-(n-2)n]$, $[n^2-(n-1)-(n-1)n]$ (n'er azalır)

δ_1 dizisinin son terimi 1'e, ondan bir öncesi ise (n+1)'e eşittir.

Her grubun 1. dizisinin 1. terimi bir önceki grubun 4. dizisinin (yani δ dizisinin) sondan bir önceki teriminin 1 fazlasına eşittir. Örnek olarak, 2. grubun 1. terimi (n+2) sayısı ile başlayacaktır. Her grubun 1., 2., 3., ve 4., dizileri sırasıyla +1, +n, –1, –n olarak artar ve azalır.

Örnek olarak n=12 için 1. ve 2. grupların dizilerini yazalım:

α_1 - 1, 2, 3, ..., 11,12

β_1 - 12,24,36,...,132,144

γ_1 - 144,143,142,...,134,133

δ_1 - 133,121,...,13,1

α_2- 14,15, ..., 22,23

β_2 - 23,35,...,119,131

γ_2 - 131,130,...,123,122

δ_2 - 122,110,..,26,14 vb.

Böylelikle , "Ne" sorumuzun yanıtı olarak grupları ve dizileri nasıl elde edeceğimizi gösterdik. Grupların ve dizilerin böyle kuralla oluşturulması istenen çiftli-çift, tekli-çift ve tek dereceden karelerin hepsi için geçerlidir.

Şimdi ise "Nereye" sorusunu yanıtlamak için ele aldığımız kareyi çerçevelere ayıralım: Çerçevelerden kastımız dıştan içe varolan iç-içe (konsentrik) kare çerçevelerdir.

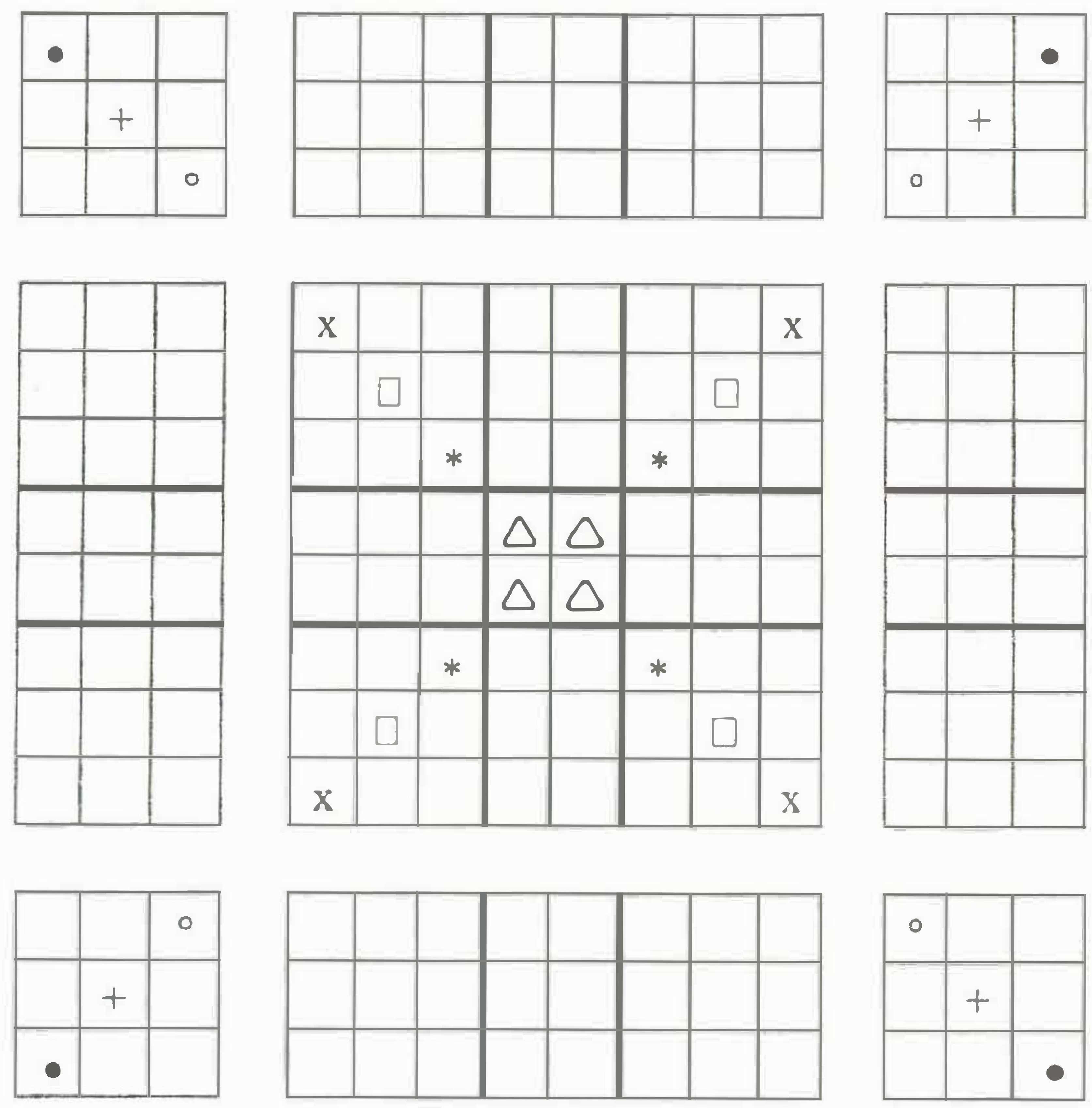

• 1. çerçeve [n. derece]

+ 2. çerçeve [(n-2). derece]

o 3. çerçeve [(n-4). derece]

- - - - - - - - - - -

x $(\frac{n}{2}-3)$. çerçeve [8. derece]

□ $(\frac{n}{2}-2)$. çerçeve [6. derece]

* $(\frac{n}{2}-1)$. çerçeve [4. derece]

△ $(\frac{n}{2})$. çerçeve [2. derece]

Şekil 1. Karenin çerçevelerinin sıralanması veya derecelenmesi

Şekil 1'de n. dereceden karenin çerçeveleri sırasına (derecesine) göre gösterilmiş ve aynı çerçevelerin köşegenlerindeki haneleri aynı sembollerle işaretlenmiştir. Çerçevenin yatay veya düşey hanelerinin sayısı onun derecesini gösterir. Kuşkusuz ki, çerçevelerin sayısı ve ele aldığımız grupların sayısı birbirlerine eşittirler, yani çerçeveler sayısı=gruplar sayısı= n/2. Tek dereceden kare için çerçeve ve gruplar sayısı (n+1)/2'ye eşittir. Bu nedenle son dizi bir sayıdan ve çerçeve ise bir haneden ibarettir.

Her gruptaki dizilerin elemanları sayısı uygun çerçevedeki haneler sayısına eşittir.

Görüldüğü gibi çerçeveler ve gruplar sayılarının eşitliği bizi şu noktaya götürür:

1. çerçeve hanelerine 1. grubun 4 dizisindeki sayılar yazılacak;

2. çerçeve hanelerine 2. grubun 4 dizisindeki sayılar yazılacak, vb.

Her grubun dizi elemanları çerçevenin hanelerine kapalı graflarla yazılır. Her çerçeveye uygun bir kapalı graf mevcuttur. Böyle kapalı grafları Eulerin şerefine Euler devirleri olarak isimlendirdik.

Burada biz doğal sihirli karenin ana düşüncesini sunduk. Bu algoritmanın tam teferruatlı açıklanması ayrıca bir makalenin söz konusudur [1].

Not: Bulduğumuz algoritma ile yazılmış karenin sihirli olduğu kolaylıkla ispatlanabilir.

Şimdi ise doğal sihirli karenin önemli özelliklerini göstermek için bir kaç tanım sunalım.

Herhangi bir kareyi şekil 2'de gösterilen bölümlere ayıralım. Şekildeki "+" işareti merkeze en yakın iki satır ve sütunlardan oluşmaktadır. Bu satır ve sütünların kesişmesi karenin merkezi 2x2 karesini oluşturur. Tekli karede "artı" işareti bir sütun ve bir satırın kesişmesinden oluştuğuna göre merkezi kare bir haneli olur.

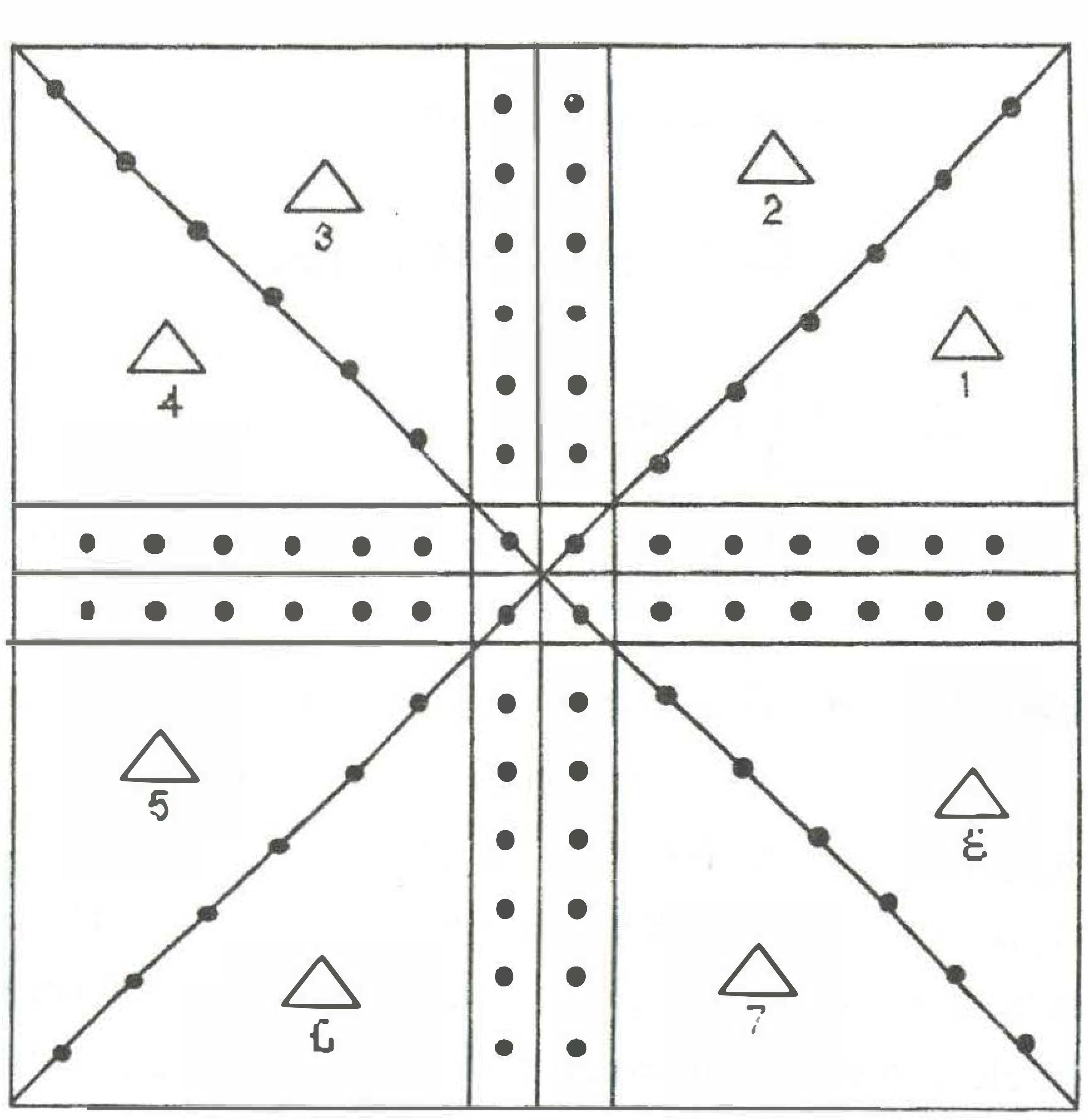

Şekil 2. Çift dereceden karenin özel bölgeleri

Köşegenler ve "artı" nın yardımıyla meydana gelen 8 bölge ise "Δ" işaretiyle belirlenmiştir.

Tanımlar:

a– Köşegen üzerindeki sayılara köşegen sayıları,

b– Merkezi karenin içerisindeki 4 sayıya merkezi sayılar,

c– "+" içerisindeki sayılara (merkezi sayılar hariç) artı-içi sayılar,

d– "Δ" itareti içerisindeki sayılara üçgen-içi sayılar diyeceğiz.

Şimdi ise 16. dereceden sayılı 2 kareyi ele alalım.

1 - 256 sayılarını ardışık olarak 16 x 16 karesindeki hanelere yazalım. Böyle kareye doğal kare denir (Şekil3). Şekil 4'de ise tarif ettiğimiz yöntemle yazılmış 16. dereceden doğal sihirli kare gösterilmektedir.

Ele aldığımız bu iki sayılı kareleri (Şekil 3 ve 4) karşılaştırdığımızda aşağıdaki sonuçlar ortaya çıkmaktadır;

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16
17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28	29	30	31	32
33	34	35	36	37	38	39	40	41	42	43	44	45	46	47	48
49	50	51	52	53	54	55	56	57	58	59	60	61	62	63	64
65	66	67	68	69	70	71	72	73	74	75	76	77	78	79	80
81	82	83	84	85	86	87	88	89	90	91	92	93	94	95	96
97	98	99	100	101	102	103	104	105	106	107	108	109	110	111	112
113	114	115	116	117	118	119	120	121	122	123	124	125	126	127	128
129	130	131	132	133	134	135	136	137	138	139	140	141	142	143	144
145	146	147	148	149	150	151	152	153	154	155	156	157	158	159	160
161	162	163	164	165	166	167	168	169	170	171	172	173	174	175	176
177	178	179	180	181	182	183	184	185	186	187	188	189	190	191	192
193	194	195	196	197	198	199	200	201	202	203	204	205	206	207	208
209	210	211	212	213	214	215	216	217	218	219	220	221	222	223	224
225	226	227	228	229	230	231	232	233	234	235	236	237	238	239	240
241	242	243	244	245	246	247	248	249	250	251	252	253	254	255	256

Şekil 3. 16. dereceden doğal kare

a- Köşegen üzerindeki sayılardan sadece merkezi sayılar kendi köşegenleri üzerinde yerlerini değişirler,

b- Artı-içi sayılar "+" işareti içinden dışarı çıkmayarak merkezi veya doğrusal simetriye uygun olarak yerlerini değişirler,

1	242	14	244	12	246	10	249	248	7	251	5	253	3	255	16
240	18	227	29	229	27	231	232	25	234	22	236	20	238	31	17
33	223	35	212	44	214	42	217	216	39	219	37	221	46	34	224
208	50	206	52	197	59	199	200	57	202	54	204	61	51	207	49
65	191	67	189	69	182	74	185	184	71	187	76	68	190	66	192
176	82	174	84	172	86	167	168	89	170	91	85	173	83	175	81
97	159	99	157	101	155	103	152	153	106	102	156	100	158	98	160
144	114	142	116	124	118	138	137	136	119	123	133	125	131	127	129
128	143	126	141	140	139	122	121	120	135	134	117	132	115	130	113
145	111	147	109	149	107	151	105	104	154	150	108	148	110	146	112
96	162	94	164	92	166	90	88	169	87	171	165	93	163	95	161
177	79	179	77	181	75	183	72	73	186	70	188	180	78	178	80
64	194	62	196	60	198	58	56	201	55	203	53	205	195	63	193
209	47	211	45	213	43	215	41	40	218	38	220	36	222	210	48
32	226	30	228	28	230	26	24	233	23	235	21	237	19	239	225
241	15	243	13	245	11	247	9	8	250	6	252	4	254	2	256

Şekil 4. 16. dereceden doğal sihirli kare

c- Üçgen-içi sayılar ise dönme ve doğrusal simetrilere uygun olarak transpozisyon ederler.

Örnek: 2 ve 15 sayıları düşey eksen etrafından 180° döndürülerek yatay eksene göre simetrik hanelere, yani 242 ve 255 sayılarının hanelerine kayarlar; bu son 2 sayı ise dönmeden boşaltılmış hanelere geçiyorlar.

Aynı bir simetrik transpozisyon yardımıyla doğal kareden oluşturulan kareye "doğal sihirli kare" denir.

III. DOĞAL SİHİRLİ KARENİN ÖZELLİKLERİ

Çift dereceden doğal sihirli karelerde;

1. Özellik:

a- Karenin geometrik merkezine göre simetrik köşegen sayılar;

b- Düşey veya yatay eksenine göre simetrik üçgen-içi sayılar;

c- Artı-içi sütun veya satır sayıları sırasıyla, tekli-çift çerçeveler için doğrusal, çiftli-çift çerçeveler için ise noktasal simetri olarak n^2+1 ($16^2+1=257$) invariantını sağlamaktadırlar.

Örnekler (Şekil 4): aşağıdaki örneklerde sayılar matris elemanları olarak belirlenmişler;

1. $61 + 196 = 257$ ($a_{4,13} + a_{13,4}$) (yan köşegen üzerinde sayılar)

$103+154=257$ ($a_{7,7} + a_{10,10}$) (baş köşegen üzerindeki sayılar)

2. $50+207=257$ ($a_{4,2} + a_{4,15}$) (Şekil 2; Δ4 ve Δ1'de üçgen-içi sayılar)

$77+180=257$($a_{12,4} + a_{12,13}$) (Şekil 2; Δ5 ve Δ8' de üçgen-içi sayılar)

3. $219+38=257$ ($a_{3,11}+a_{14,13}$) (Şekil; Δ2 ve Δ7'de üçgen-içi sayılar)

$59+198=257$ ($a_{4,6}+a_{13,4}$) (Şekil 2; Δ3 ve Δ6'da üçgen-içi sayılar)

4. $127+130=257$ ve $114+143=257$ ($a_{8,15}+a_{9,15}$; $a_{8,2}+a_{9,2}$) (yatay eksene göre simetrik artı-içi satır sayılar)

$128+129=257$ ve $144+113=257$ ($a_{9,1}+a_{8,16}$; $a_{8,1}+a_{9,16}$) (merkeze göre simetrik artı-içi satır sayılar)

5. $232+25=257$ ve $24+233=257$ ($a_{2,8}+a_{2,9}$; $a_{15,8}$ + $a_{15,9}$) (düşey eksene göre simetrik artı-içi sütun sayılar)

$217+40=257$ ve $216+41=257$ ($a_{3,8} + a_{14,9}$; $a_{3,9}+a_{14,8}$) (merkeze göre simetrik artı-içi sütun sayılar)

Tanım: Çerçevenin tepesindeki ve onunla komşu hanelerdeki sayılara "köşe-üçlüsü" denir.

2. Özellik:

Çiftli-çift ve tekli-çift doğal sihirli karelerde merkeze göre simetrik köşe-üçlüsü sayılarının toplamı kendi aralarında eşittirler.

Baş köşegen üzerinde merkeze göre simetrik köşe-üçlüsü sayılarının karelerinin toplamı kendi aralarında eşittirler.

Örnekler (Şekil 4):

$16+255+17=241+32+15=288$

$1+242+240=256+225+2=483$

$1^2+242^2+240^2=256^2+225^2+2^2=116165$

16. dereceden çerçevedeki sayılar.

$31+238+34=226+47+30=303$

18+227+223=239+210+19=468

$18^2+227^2+223^2=239^2+210^2+19^2=101582$

14. dereceden çerçevedeki sayılar.

3. Özellik:

Tek dereceli doğal sihirli karelerde sırasıyla, düşey ve yatay eksenlerine göre simetrik sütunlarda ve satırlardaki sayılar aşağıdaki sayılar sistemini oluştururlar. **Örnekler (Şekil 5):**

114	100	86	72	58	44	30	1	212	198	184	170	156	142	128
130	116	102	88	74	60	31	17	3	214	200	186	172	158	144
146	132	118	104	90	61	47	33	19	5	216	202	188	174	160
162	148	134	120	91	77	63	49	35	21	7	218	204	190	176
178	164	150	121	107	93	79	65	51	37	23	9	220	206	192
194	180	151	137	123	109	95	81	67	53	39	25	11	222	208
210	181	167	153	139	125	111	97	83	69	55	41	27	13	224
211	197	183	169	155	141	127	113	99	85	71	57	43	29	5
2	213	199	185	171	157	143	129	115	101	87	73	59	45	16
18	4	215	201	187	173	159	145	131	117	103	89	75	46	32
34	20	6	217	203	189	175	161	147	133	119	105	76	62	48
50	36	22	8	219	205	191	177	163	149	135	106	92	78	64
66	52	38	24	10	221	207	193	179	165	136	122	108	94	80
82	68	54	40	26	12	223	209	195	166	152	138	124	110	96
98	84	70	56	42	28	14	225	196	182	168	154	140	126	112

Şekil 5 : 15. dereceden doğal sihirli kare

114+130+...+210+211+2+...+82+98=128+144+...+224+15+16+...+96+112=1695

$114^2+130^2+...+210^2+211^2+2^2+...+82^2+98^2=$

$128^2+144^2+...+224^2+15^2+16^2+...+96^2+112^2=260065$

(Bu sayılar 1. ve 15. sütunlardadırlar).

Çift dereceli sihirli karelerde bu özellik biraz karmaşıktır. 16. dereceden çerçeveyi göz önüne alalalım (Şekil 4). Örnek olarak; 1. satırda tek ve çift veya çift ve tek numaralı hanelerde (genel gösterim: $a_{i,k}$ ve $a_{i,k+1}$) bulunan, istenilen 1 çift sayı ve bu sayıların düşey eksene göre simetrik hanelerde ($a_{i,n-k+1}$ ve $a_{i,n-k}$) 1 çiftini ele alalım. Böylelikle elimizde 2 çift sayı olacaktır. Bu 2 çift sayının toplamı yatay eksene göre simetrik 16. satırdaki 2 çift sayının toplamına eşit olur (eğer köşegen sayıları ve artı-içi sayılar bu çift sayılara dahillerse, yatay simetri yerine merkez simetrisinden faydalanmak gerekir; tekli-çift çerçevelerin artı-içi sayıları hariç) Bu özellikler 4 çift, 6 çift, 8 çift, ... sayılar içinde geçerlidir. **İstisna:** İstenilen çiftli-çift doğal sihirli karenin 8. ve 4. dereceden çerçevelerinde artı-içi sayılar n^2+1 invariantını noktasal simetri olarak değil, doğrusal simetri olarak sağlamaktadırlar.

İstenilen tekli-çift doğal sihirli karelerde ise bu istisna sadece 4. dereceden çerçeve için geçerlidir.

1. sütunda 2 çift veya 4 çift sayı ve bunlara düşey eksenine göre simetrik 16. sütundaki sayıları ele alalım. Birbirlerine göre simetrik hanelerde bulunan bu 2 çift ve 4 çift sayının toplamı ve karelerinin de toplamı birbirlerine eşittir.

Örnekler (Şekil 4):

82+159+111+162=175+98+146+95=514

$82^2+159^2+111^2+162^2=175^2+98^2+156^2+95^2=70570$

2. sütun ve 15. sütun

1+240+97+144+128+145+32+241=

16+17+160+129+113+112+225+256=1028

$1^2+240^2+97^2+144^2+128^2+145^2+32^2+241^2=$

$16^2+17^2+160^2+129^2+113^2+112^2+225^2+256^2=184260$

1. sütun ve 16. sütun

69+182+74+185+184+71+187+76=181+75+183+72+73+186+70+188=1028

$69^2+182^2+74^2+185^2+184^2+71^2+187^2+76^2=181^2+75^2+183^2+72^2+73^2+186^2+70^2 188^2=157228$

5. satır ve 12. satır

Tekli-çift çerçevelerde artı-içi doğrusal simetriye sahip 4 çift sayı n^2+1 invariantını sağlar. 16. dereceden doğal sihirli karesini ele alalım (Şekil 4). Artı-içi [2. satır ve 2. sütun] ve [15. sütun ve 15 satır]'daki 4 çift sayıyı göz önüne alalım. Yukarıda yazdığımız eşitlik sistemi bu çift sayılar için de sağlanır.

$232+25+114+143=127+130+24+233=514=2(16^2+1)$

$232^2+25^2+114^2+143^2=127^2+130^2+24^2+233^2=87894$

Not: bu son eşitlik sisteminde kareler için sağlanılan eşitlik [2. satır ve 15. sütun] ve [2. sütun ve 15. satır] daki sayıar için sağlanamaz. Yani, tekli-çift çerçevelerdeki bu 4 çift sayılar 2'şer çift olarak yan köşegene göre simetrik hanelerde bulunmalıdırlar.

4. Özellik:

Doğal sihirli karelerde önemli invariantlardan birisi de üçgen-içi sayılara bağlıdır. Burada her hangi sayının yatay ve köşegen (veya düşey ve köşegen) komşu 4 sayının toplamı $2(n^2+1)$ invariantını sağlar. Bu sayılar artı-içi ve köşegen üzerindeki sayıları kapsamamalıdırlar.

Örnekler (Şekil 4):

1. 66+98+190+160=81+83+192+158=514=$2(16^2+1)$

Bu sayılar Δ1'den alınmıştır (Şekil 2)

2. 198+230+58+28=213+215+60+26=514

Bu sayılar Δ6'den alınmıştır (Şekil 2)

Tek dereceli doğal sihirli karelerde bu özellik aşağıdaki gibi gösterilebilir. Artı işareti, kareyi derecesi (n-1)/2 'ye eşit 4 küçük kareye ayırır. nxn tek dereceli sihirli kare için n sayısına 1 eklendiği zaman çiftli-çift veya tekli-çift sayı elde edilebilir. Bu halde çiftli-çift sayı için her küçük karenin merkezinde bir hane, tekli-çift sayı için ise her küçük karenin merkezinde ise nokta bulanacaktır (Şekil 6).

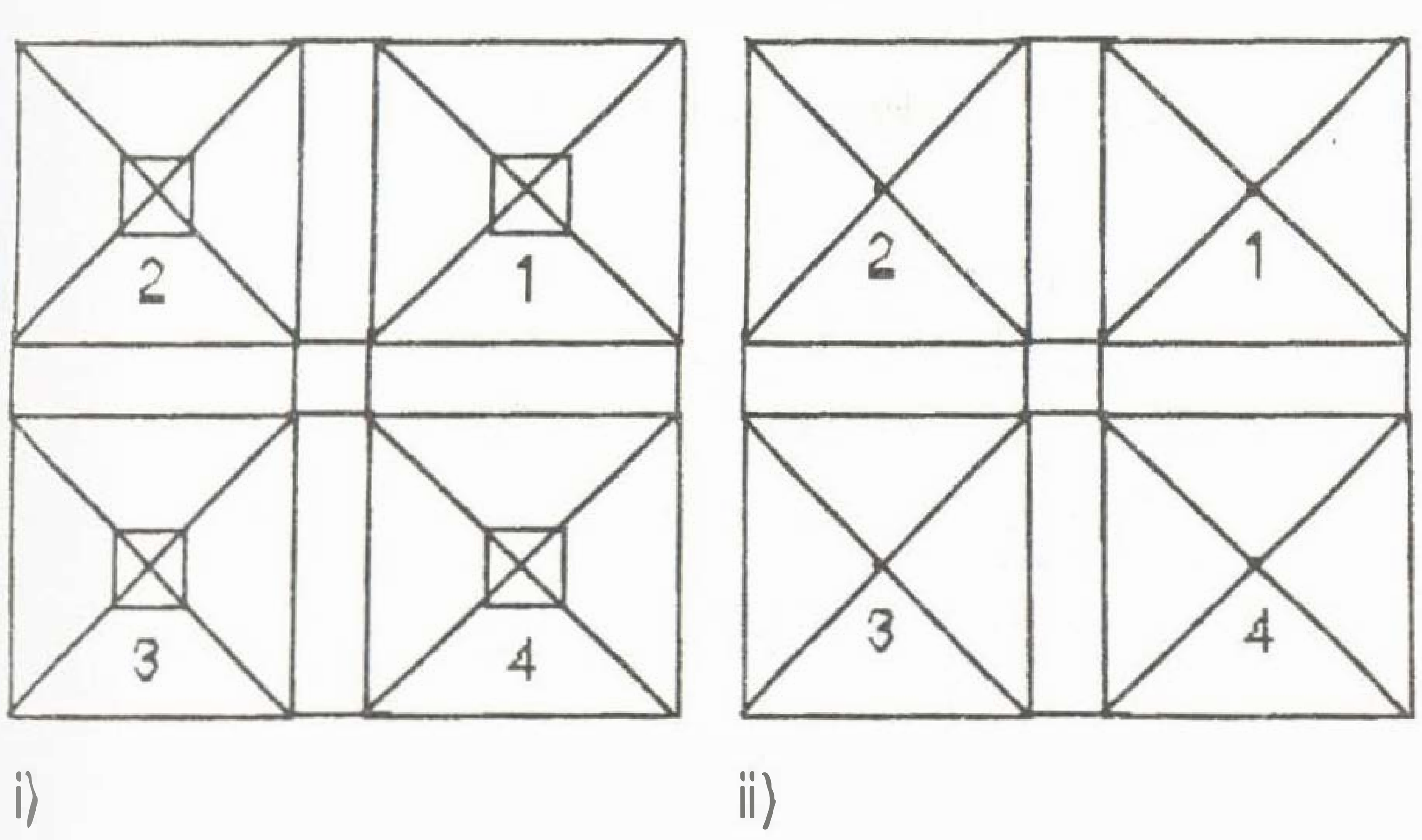

Şekil 6: Tek dereceden karenin özel bölgeleri

İ) Eğer n+1 çiftli – çift sayıya eşit ise.

İİ) Eğer n+1 tekli-çift sayıya eşit ise.

15 x 15 karesinde merkezi sayılar 218, 120, 8 ve 106'dır. Bu sayılar büyük karenin geometrik merkezine göre n^2 + 1 invariantını sağlayan simetrik sayılardır. Örnek olarak 1. kareyi 3. kare ile ve 2. kareyi 4. kare ile merkeze göre simetrik kabul ederiz (Şekil 6). Küçük karelerin merkezlerini noktasal simetri merkezi kabul edelim. Örnek olarak 1. ve 3. karelerini ele alalım. 1. karenin merkezine göre 1 çift sayı ve 3. karenin merkezine göre aynı simtriye sahip 1 çift sayının hepsini toplarsak bu toplamın $2(n^2+1)$'e eşit olduğunu görürüz.

Örnekler (Şekil 5):

1) 188+23+203+38=452=$2(15^2+1)$

7+204+22+219=452

216+220+6+10=452

Bu sayılar 1. ve 3. (Şekil 6) karelerden alınmıştır.

2) 114+111+115+112=452

60+180+46+166=452

72+153+73+154=452

Bu sayılar 2. ve 4. (Şekil 6) karelerden alınmıştır.

5. Özellik:

Doğal sihirli karelerde belirli aritmetik diziler de mevcuttur. Köşegen sayılar ve köşegenlere paralel doğrular üzerinde bulunan sayılar, (merkezi sayılar da dahil) belirli bir takım diziler oluştururlar (Şekil 4).

a) 17,34,...,119,**136**,153,170,...,255.

b) 32,47,...,122,**137**,152,167,...,242.

c) 15,30,...,105,**120**,135,...,225.

d) 1,18,...,103,**137**,**120**,154,...,256.

e) 2,19,...,104,**121**,138,...,240.

f) 16,31,...,106,**136**,**121**,151,...,241.

(120 ve **137);(121** ve **136)** merkez sayıları kendi köşegenleri üzerinde yerlerini değiştirirler.

a) dizisinin yarım grafları ve b) ve c) dizilerinin grafları yan köşegene göre simetriktirler.

6. Özellik:

Doğal sihirli karenin önemli bir özelliği de aşağıda verilmiştir. Çift dereceden bu karelerin, dışardan içeriye doğru çerçeveleri tek-tek çıkarıldığında geri kalan karelerin sihirliliğini sağlamak için bu karelerin içerdiği 4. dereceden karenin yazılışında sadece belirli basit değişiklikler yapmak gerekir. Bu özelliği açıklamak için 4. dereceden 3 matrisi göz önüne alalım (tablolar 1, 2, 3).

Tablo 1. n. dereceden doğal karenin kapsadığı 4. dereceden karenin matrisi.

$a_{\frac{n}{2}-1,\frac{n}{2}-1}$	$a_{\frac{n}{2}-1,\frac{n}{2}}$	$a_{\frac{n}{2}-1,\frac{n}{2}+1}$	$a_{\frac{n}{2}-1,\frac{n}{2}+2}$
$a_{\frac{n}{2},\frac{n}{2}-1}$	$a_{\frac{n}{2},\frac{n}{2}}$	$a_{\frac{n}{2},\frac{n}{2}+1}$	$a_{\frac{n}{2},\frac{n}{2}+2}$
$a_{\frac{n}{2}+1,\frac{n}{2}-1}$	$a_{\frac{n}{2}+1,\frac{n}{2}}$	$a_{\frac{n}{2}+1,\frac{n}{2}+1}$	$a_{\frac{n}{2}+1,\frac{n}{2}+2}$
$a_{\frac{n}{2}+2,\frac{n}{2}-1}$	$a_{\frac{n}{2}+2,\frac{n}{2}}$	$a_{\frac{n}{2}+2,\frac{n}{2}+1}$	$a_{\frac{n}{2}+2,\frac{n}{2}+2}$

Tablo 2. n. dereceden doğal karenin içerdiği 4. dereceden karesinden (Tablo 1) oluşturulmuş doğal sihirli karenin matrisi.

$a_{\frac{n}{2}-1,\frac{n}{2}-1}$	$a_{\frac{n}{2}+2,\frac{n}{2}+1}$	$a_{\frac{n}{2}+2,\frac{n}{2}}$	$a_{\frac{n}{2}-1,\frac{n}{2}+2}$
$a_{\frac{n}{2}+1,\frac{n}{2}+2}$	$a_{\frac{n}{2},\frac{n}{2}}$	$a_{\frac{n}{2},\frac{n}{2}+1}$	$a_{\frac{n}{2}+1,\frac{n}{2}-1}$
$a_{\frac{n}{2},\frac{n}{2}+2}$	$a_{\frac{n}{2}+1,\frac{n}{2}}$	$a_{\frac{n}{2}+1,\frac{n}{2}+1}$	$a_{\frac{n}{2},\frac{n}{2}-1}$
$a_{\frac{n}{2}+2,\frac{n}{2}-1}$	$a_{\frac{n}{2}-1,\frac{n}{2}+1}$	$a_{\frac{n}{2}-1,\frac{n}{2}}$	$a_{\frac{n}{2}+2,\frac{n}{2}+2}$

Tablo 3. n. dereceden doğal sihirli karenin kapsadığı 4. dereceden karesinin matrisi (sihirli değil).

$a_{\frac{n}{2}-1,\frac{n}{2}-1}$	$a_{\frac{n}{2}+2,\frac{n}{2}}$	$a_{\frac{n}{2}+2,\frac{n}{2}+1}$	$a_{\frac{n}{2}-1,\frac{n}{2}+2}$
$a_{\frac{n}{2}+1,\frac{n}{2}+2}$	$a_{\frac{n}{2}+1,\frac{n}{2}+1}$	$a_{\frac{n}{2}+1,\frac{n}{2}}$	$a_{\frac{n}{2},\frac{n}{2}-1}$
$a_{\frac{n}{2},\frac{n}{2}+2}$	$a_{\frac{n}{2},\frac{n}{2}+1}$	$a_{\frac{n}{2},\frac{n}{2}}$	$a_{\frac{n}{2}+1,\frac{n}{2}-1}$
$a_{\frac{n}{2}+2,\frac{n}{2}-1}$	$a_{\frac{n}{2}-1,\frac{n}{2}+1}$	$a_{\frac{n}{2}-1,\frac{n}{2}}$	$a_{\frac{n}{2}+2,\frac{n}{2}+2}$

Çiftli-çift doğal sihirli karelerde:

a) 1. çerçeveyi çakırdığımızda geri kalan (n–2) dereceden (öylece de tekli-çift karelerin) karenin sihirli olması için 4. dereceden karede (tablo 3) sadece,

1. satırdaki $\left(a_{\frac{n}{2}+2,\frac{n}{2}} \text{ ve } a_{\frac{n}{2}+2,\frac{n}{2}+1}\right)$ ve 1. sütundaki $\left(a_{\frac{n}{2}+1,\frac{n}{2}+2} \text{ ve } a_{\frac{n}{2},\frac{n}{2}+2}\right)$ sayıların yerlerini değiştirmek gerekir.

b) Geri kalan çiftli-çift karelerin hepsi, 4. dereceden kare istisna olmakla, sihirli varolmaktadırlar.(a) daki sayılardaki değişiklikleri yapmak gerekmez.)

c) Sadece 6. dereceden karenin çerçevesi çıkarıldğında 4. dereceden kare tablo 2'deki gibi yazılmalıdır.

Tekli-çift doğal sihirli karelerde

d) 1. çerçeve çıkarıldğında geri kalan istenilen çiftli-çift karelerin sihirli olması için bu karenin kapsadığı 4. dereceden kare tablo 2'deki gibi yazılmalıdır.

200	217	232	249	8	25	40	57	72	89	104	121	136	153	168	185
58	39	26	7	250	231	218	199	186	167	154	135	122	103	90	71
198	219	230	251	6	27	38	59	70	91	102	123	134	155	166	187
60	37	28	5	252	229	220	197	188	165	156	133	124	101	92	69
201	216	233	248	9	24	41	56	73	88	105	120	137	152	169	184
55	42	23	10	247	234	215	202	183	170	151	138	119	106	87	74
203	214	235	246	11	22	43	54	75	86	107	118	139	150	171	182
53	44	21	12	245	236	213	204	181	172	149	140	117	108	85	76
205	212	237	244	13	20	45	52	77	84	109	116	141	148	173	180
51	46	19	14	243	238	211	206	179	174	147	142	115	110	83	78
207	210	239	242	15	18	47	50	79	82	111	114	143	146	175	178
49	48	17	16	241	240	209	208	177	176	145	144	113	112	81	80
196	221	228	253	4	29	36	61	68	93	100	125	132	157	164	189
62	35	30	3	254	227	222	195	190	163	158	131	126	99	94	67
194	223	226	255	2	31	34	63	66	95	98	127	130	159	162	191
64	33	32	1	256	225	224	193	192	161	160	129	128	97	96	65

Şekil 7: 16. dereceden sihirli kare (B. Franklin).

1	242	3	244	5	246	7	248	249	10	251	12	253	14	255	16
32	239	30	237	28	235	26	233	232	23	230	21	228	19	226	17
33	210	35	212	37	214	39	216	217	42	219	44	221	46	223	48
64	207	62	205	60	203	58	201	200	65	198	53	196	51	194	49
65	178	67	180	69	182	71	184	185	74	187	76	189	78	191	80
96	175	94	173	92	171	90	169	168	87	166	85	164	83	162	81
97	146	99	148	101	150	103	152	153	106	155	108	157	110	159	112
128	143	126	141	124	139	122	137	136	119	134	117	132	115	130	113
144	127	142	125	140	123	138	121	120	135	118	133	116	131	114	129
145	98	147	100	149	102	151	104	105	154	107	156	109	158	111	160
176	95	174	93	172	91	170	89	88	167	86	165	84	163	82	161
177	66	179	68	181	70	183	72	73	186	75	188	77	190	79	192
208	63	206	61	204	59	202	57	56	199	54	197	52	195	50	193
209	34	211	36	213	38	215	40	41	218	43	220	45	222	47	224
240	31	238	29	236	27	234	25	24	231	22	229	20	227	18	225
241	2	243	4	245	6	247	8	9	250	11	252	13	254	15	256

Şekil 8: 16. dereceden sihirli kare (Tamori).

e) Geri kalan tüm tekli-çift karelerin sihirli olması için önce ele aldığımız karenin sadece merkezindeki sayılarının yerlerini köşegen üzerinde değişmek gerekir.

Ortaya çıkardığımız bu özellikler istenilen sayılardan yazılmış kareler için de geçerlidirler.

Doğal sihirli karelerde aşikar ettiğimiz bu özelliklerin başka müelliflerin yazdıkları sihirli karelerde mevcut olup-olmadığını kontrol edebilmek için şekil 7 ve 8'de 16. dereceden sihirli karelerin örnekleri gösterilmiştir [2-3].

Doğal sihirli karelerin bu özellikleri, tarafımızdan keşfedilmiş, algoritmanın doğal sihirli kareler oluştumak için mükemmel bir kural olduğunu ispat etmektedir.

IV. SONUÇ

Sihirli karelerin uygulanabilmesi bakımından onların özelliklerinin ortaya çıkarılması büyük önem taşımaktadır.

Doğal sihirli küplerin de şifresini çözdüğümüzü başka bir makele ile beyan edeceğiz.

KAYNAKLAR

1. A.K. Abiyev, The Natural Code of Numbered Magic Squares, Enderun Publications, Ankara, (ISBN975-95318-3-6), p 77., 1996.
2. W.S. Andrews, Magic Squares and Cubes, Dover Publications, Inc., New York, Chapter 1, pp.89-112., 1960.
3. Tamori's Algorithm. http://www.pse.che.tohloku.ac.jp/~msuzuki/Magic square.alg.Tamori.